

Samhällsbyggnadsenheten
Linn Persson
Direkt 010-2250490
linn.persson@lansstyrelsen.se

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
Ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet *Gestaltad livsmiljö - en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88)*

Med anledning av Kulturdepartementets betänkande *Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88)*, vill Länsstyrelsen Dalarna lämna följande synpunkter:

Sammanfattande synpunkter

- Länsstyrelsen är positiv till utredningens helhets- och hållbarhetsperspektiv och att frågor kring arkitektur, form och design lyfts på den politiska agendan. L
- Utredningen ger en insiktsfull beskrivning av nuläget, men brister i konkreta och verkningsfulla åtgärder i stort. U
- De föreslagna nya målen är vaga och generella med oklara samspel med flera andra nationella mål. D
- Det är en stor brist att utredningen inte förhåller sig till den befintliga bebyggda miljön och det historiska arv som präglar våra livsmiljöer och som är utgångspunkter för ny arkitektur, form och design. D
- Länsstyrelsen anser att Boverket bör få i uppdrag att genomföra den nya politiken i stället för att skapa en ny myndighet. L
- Det är positivt med den nya rollen riksarkitekt, men tjänsten bör knytas till Boverket. D

- en regionala rollen och styrningen av en ny arkitektur-, form- och designpolitik måste stärkas och förtydligas för att politiken ska få genomslag. D
- kommunernas ansvar och roll måste stå i fokus för en ny statlig, stödjande arkitektur-, form- och designpolitik för att politiken ska få genomslag. K
- et är mycket positivt om en fond inrättas för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design, liksom införandet av ett wild card-system. D
- tredningens förslag om att höja kompetensen inom upphandlingsområdet är mycket angeläget. U
- änsstyrelsen är positiv till utbildningsinsatser inom grund- och gymnasieskolan. L

Inledning

Länsstyrelsen är positiv till utredningens beskrivning av nuläge och utmaningar, dess breda, holistiska perspektiv på en gestaltad livsmiljö samt dess betydelse för samhälle, samhällsbyggande och samspel med andra politikområden. Utredningen brister dock när det gäller konkreta åtgärder och skarpa, verkkningsfulla förslag. Det beror i stor utsträckning på att de föreslagna åtgärderna huvudsakligen rör det statliga byggandet, ska hålla sig inom befintliga ekonomiska ramar och har en centralistisk inriktning. Byggandet planeras och sker i stor utsträckning genom den kommunala nivån, vilket bör ges större utrymme i utredningen. En annan stor brist är att utredningen knappast alls berör den bebyggda miljön. Hur ska förhållningssätten vara till den? Den befintliga miljön ska inte bara förvaltas, utan många gånger omformas och ges nya gestaltningar.

Utredningen berör endast översiktligt organisationen och rollerna inom byggbranschen, inte alls finansieringssystemen. Dessa torde vara av största vikt för att få till stånd en verklig förändring av svensk arkitektur, form och designpolitik.

Kap 6 om nya nationella mål

De nya föreslagna målen är i hög grad kongruenta med mål inom flera av de andra redovisade politikområdena. Detta är på samma gång en styrka och en svaghet. Styrkan ligger i likartad generaliseringsnivå, språkdräkt och att tvärpolitiska mål som t.ex. hållbarhet, demokrati och delaktighet genomsyrar målen. Svagheten är att det är svårt att se hur de olika målen samspekar och hur de under- respektive överordnas varandra. De föreslagna målen är så generella och vaga att det är svårt att se hur de stärker den gestaltade livsmiljön jämfört med befintliga mål. Målen bör i högre grad konkretiseras och kunna förstås utan utredningens förklarande text.

I konsekvens med att utredningen inte behandlar eller förhåller sig till den befintliga gestaltade miljön föreslås även det gamla målet *Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas* tas bort. Det motiveras med att de finns med i kulturmiljömålen och miljömålet God bebyggd miljö. Att exkludera den bebyggda miljön i framställningen och i de specifika målen för en ny arkitektur-, form- och designpolitik speglar inte en helhetssyn och en god gestaltad livsmiljö. Den redan gestaltade livsmiljön är på många sätt en förutsättning och utgångspunkt för det nya och det historiska arvet är ur en bred synvinkel en förutsättning för goda livsmiljöer.

Kap 7 om förslaget till Myndigheten för Gestaltad livsmiljö

Länsstyrelsen anser att Boverket ska få i uppdrag att genomföra den nya politiken för arkitektur, form och design i stället för att skapa en ny myndighet. Boverket har idag ett tydligt nationellt ansvar för samhällsplanering, byggande och boende. En ny myndighet kräver nya gränsdragningar av ansvar och verksamheter mellan myndigheterna och risken är att de blir otydliga och ineffektiva. Utredningen visar inte tydligt hur uppdelning mellan Myndigheten för Gestaltad livsmiljö och Boverket ska se ut, vilket kan försvåra länsstyrelsens arbete. Boverket bör därför få ansvar för att föra ut, vägleda och följa upp den nya politiken så att den får genomslag i hela landet.

I stället för den föreslagna nedläggningen av Arkdes, kan centret få ett mer uttalat regionalt ansvar för att samverka med kommunala och regionala aktörer och stödja den nya politiken parallellt med Boverkets myndighetsroll. Arkdes kan dessutom få en viktig roll i föreslagna utbildningsåtgärder.

Kap 8 om det offentliga insatser

Länsstyrelsen anser att förslaget om att inrätta en riksarkitekt är en viktig markering av frågornas betydelse, men att den bör placeras på Boverket. Riksarkitekten bör få en uttalad uppgift att samverka med Statens

Fastighetsverk och andra statliga myndigheter som agerar byggherrar. Riksarkitekten bör också fungera som stöd och inspiration till regionala nätverk och initiativ i olika delar av landet.

Det behövs tydligare uppdrag inom berörda nationella och regionala myndigheter för att frågor inom områdena arkitektur, form och design ska få en mer självklar ställning i samhällsplanering, byggande och boende. Länsstyrelserna har med sin breda, sektorsövergripande och sammanhållande uppgift med att föra ut, ge råd och följa upp nationella råd en viktig roll i arbetet för en god gestaltad livsmiljö. Länsstyrelsen Dalarna har under många år drivit och deltagit i Byggdialog för byggbranschen och nätverket Dalarnas Arkitekturråd för att främja en god bebyggd livsmiljö. Länsarkitekten kan ur ett regionalt perspektiv ses som en förlängning av riksarkitektens arbete. Länsstyrelseinstruktionen behöver dock ses över och kompletteras med att länsstyrelsen ska verka för att fastställda nationella mål för arkitektur, form och design uppnås genom att den gestaltade livsmiljön beaktas inom länsstyrelsens arbete med hållbar samhällsplanering och boende, kulturmiljö och regional tillväxt. På regional nivå bör länsstyrelser, regioner/landsting, högskolor och kommuner ges ett ansvar att verka för goda gestaltade livsmiljöer. Det bör preciseras hur denna samverkan ska ske i praktiken. Utredningen föreslår att framtagandet av program för arkitektur, form och design i regioner och kommuner ska stimuleras av staten, men länsstyrelsen anser att arbetet bör göras tvingande. I Landstinget Dalarnas nya kultur- och bildningsplan har t.ex. området arkitektur, form och design lyfts in.

Kommunerna har en nyckelroll inom samhällsplanering och byggande. För att få till stånd en förbättring och helhetssyn måste kommunernas arbete stå i fokus för statens politik inom arkitektur, form och design. Utredningen har inte den inriktningen och saknar i mångt och mycket konkreta och verksamma förslag.

Länsstyrelsen är mycket positiv till att en fond för stöd till utvecklingsinsatser inom arkitektur, form och design inrättas. Detsamma gäller införandet av ett wild card-system, som motverkar utvecklingen mot allt färre, större och sedan länge etablerade aktörer. Hur dessa ska finansieras framgår inte.

Kap 9-10 om höjd kompetensnivå

Länsstyrelsen delar utredningens problembeskrivning om offentlig upphandling av gestaltningstjänster och tillstyrker förslagen om kompetenshöjande åtgärder. Kunskapen om upphandlingsprocesser behöver höjas och nya upphandlingsformer utvecklas för att underlätta kvalitet i den offentliga upphandlingen.

Länsstyrelsen är positiv till förslagen om utbildningsinsatser inom grund- och gymnasieskolan för att öka medvetenheten och intresset för arkitektur, form och designfrågor bland barn och unga, vilket på sikt torde öka intresset och bredden

av sökande för de högre utbildningarna. Det är viktigt att utbildningen också integreras i andra samhällsorienterande ämnen. Även den föreslagna breddningen av arkitektur- och designutbildningar mot teknik, ekonomi, marknadsföring etc. är positivt och ökar dessa yrkesgruppers kompetens och attraktion. Men andra yrkesutbildningar inom framförallt byggbranschen, t.ex. ingenjörer, ekonomer och hantverkare, bör få en motsvarande breddning mot arkitektur, form och design.

Kap 11 om lagstiftning och andra styrmedel

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning om att några omedelbara lagändringar inte är nödvändiga, däremot bör en översyn vara aktuell mot bakgrund av målen för den nya arkitektur, form och designpolitiken.

Beslutet har fattats av länsrådet Inger Eriksson med planarkitekt Linn Persson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsantikvarie Fredrik Sandberg deltagit.

Inger Eriksson

Linn Persson